

5. Мельник Т.М., Кобелянська Л.С. Сучасне гендерне мислення: словник. – К.: К.І.С., 2005. – 280 с.
6. Мижуев П.Г. Женский вопрос и женское движение. – С.-Пб.: Типография Альтшулера, 1906. – С. 167-169.
7. Покровская М.И. Закон и жизнь // Женский вестник. – 1914. – №2.
8. Савельев А. Юридические отношения между супругами по законам и обычаям великорусского народа. – Нижний Новгород, 1981. – С. 54.
9. Соколов Д. Назначение женщины по учению Слова Божия. – С.-Пб., 1862. – С. 8, 9.
10. Тарасов И. Образование женщин и женский труд. – М.: Универ. тип., 1903.

Савбюк А.Н.

**СОЦИАЛЬНО-ПРАВОВОЙ СТАТУС ЖЕНЩИН НА ЮГЕ УКРАИНЫ
КАК ПРЕДПОСЫЛКА СОЗДАНИЯ ЖЕНСКИХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ
(II ПОЛОВИНА XIX – ПЕРВАЯ ЧЕТВЕРТЬ XX ВЕКА)**

В статье представлено и проанализировано основное содержание законодательства, государственных решений, которые регламентировали социальный и правовой статус женщин и способствовали созданию женских общественных организаций на Юге Украины во второй половине XIX – первой четверти XX века.

Ключевые слова: законодательство, государственные решения, регламентация, женские общественные организации, социальный и правовой статус женщин.

Savjuk A.M.

**SOCIO-LEGAL STATUS OF WOMEN IN SOUTHERN UKRAINE AS A PRECONDITION
FOR THE CREATION OF WOMEN'S NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS (SECOND
HALF OF THE NINETEENTH – THE FIRST QUARTER OF THE TWENTIETH CENTURY)**

The article presented and analyzed the main content of legislation, government decisions that regulate social and legal status of women and contributed to the creation of women's NGO in southern Ukraine in the second half of the nineteenth – the first quarter of the twentieth century.

Key words: law, government decision, to regulate, women's NGOs, social and legal status of women.

УДК 371.81 (4-13)

Сапожников С.В.

**СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ РУМУНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ЯК КРАЇНИ –
ЧЛЕНА ЧОРНОМОРСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВТОВАРИСТВА**

У статті розглядається процес становлення і розвитку системи вищої педагогічної освіти Румунської Республіки як країни – члена Чорноморського економічного співтовариства.

Ключові слова: вища педагогічна освіта, підготовка вчителів, педагогічні кадри, система.

У XXI столітті глобалізація системи вищої педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону стає реальністю, яка визначає її сучасний стан і тенденції розвитку. На сучасному етапі розвитку людського співтовариства відбуваються значні зміни у системах вищої освіти країн регіону – здійснюється оновлення всіх структур її національних систем, модернізуються зміст і методи підготовки вчителів, розвиваються нові форми і зв'язки між професійною підготовкою вчителя і школою. В умовах подальшої інтеграції України в європейське співтовариство посилюються взаємозв'язки і взаємодія між національними системами підготовки вчителів різних країн. У 90-х роках минулого сторіччя

у зв'язку з розвитком єдиного європейського освітнього простору міжнародний педагогічний лексикон доповнюється новим феноменом “Європейський вимір в освіті” (European Dimension in Education). Це пов'язано з планомірним упровадженням кожною країною власної стратегії відновлення педагогічної освіти і тут не можна не враховувати вплив країн Чорноморського економічного співтовариства на освітні процеси, що відбуваються в Україні.

Чорноморське економічне співтовариство (ЧЕС) було утворене у 1992 р. з метою координації економічного і політичного розвитку країн Чорноморського басейну, членами якого є 11 країн – Україна, Румунія, Росія, Болгарія, Грузія, Туреччина, Молдова, Греція, Вірменія, Азербайджан та Албанія. Штаб-квартира розташована у місті Стамбул (Туреччина).

Зазначимо, що у системах вищої освіти країн Чорноморського регіону навчається понад 5 мільйонів студентів і працює близько 400 тисяч викладачів. 6 березня 1993 року у Стамбулі міністри культури Албанії, Вірменії, Азербайджану, Білорусі, Грузії, Молдови, Румунії, Росії, Турції та України підписали Чорноморську конвенцію про співробітництво у галузі культури, освіти, науки та інформації. П'ятнадцять статей конвенції охоплюють різноманітні починання, а також різні форми співробітництва у галузі культури, освіти, науки та інформації, у тому числі співробітництво та взаємообмін наукових і культурних організацій та освітніх установ. Конвенція передбачає обмін викладачами, лекторами та студентами, мовну практику, наукову та дослідницьку діяльність, аспірантуру, обмін інформацією про можливості взаємного визнання дипломів і ступенів, розроблення програм молодіжного культурного обміну, міжрегіональне співробітництво та пряма взаємодія міст та регіонів, що приєдналися до конвенції країн у галузі культури, освіти, науки та інформації.

У 1997 році з метою розвитку співробітництва та ефективної взаємодії в освітній, науковій та культурній сферах університетів та інших організацій країн-учасниць Організації Чорноморського економічного співтовариства була заснована Мережа університетів Чорноморського регіону (BSUN).

Сьогодні між країнами – членами Парламентської Асамблеї Чорноморського економічного співтовариства (PABSES) діють двосторонні урядові угоди та протоколи про співробітництво у галузі освіти. Турція підписала договори про співробітництво у галузі культури і освіти з Албанією, Азербайджаном, Румунією та Росією. Україна має домовленість про співробітництво у галузі освіти з Румунією та Молдовою. Міністерство освіти Азербайджанської Республіки уклало договори про співробітництво з відповідними міністерствами Турції, Росії та Молдови. Грецька Республіка у галузі освіти співпрацює з Азербайджаном, Албанією, Вірменією, Болгарією, Грузією, Румунією, Росією, Турцією та Україною.

Аналіз останніх досліджень. Наукове дослідження вищезазначених процесів є актуальним завданням у світлі перспектив інтеграції України у загальноєвропейський освітній простір. Теорія і практика зарубіжного освітнього процесу стала предметом наукового пошуку провідних українських науковців (Н.Абашкіної, Г. Алексевиц, О. Олексюка, Г. Єгорова, О. Ковязіної, Л. Латун, Б. Мельниченка, Є. Москаленко, О.Овчарук, О.Рибак, Г.В. Степенко, І.Тараненко, І.Фольварочного, О. Глузмана, Л. Пуховської, Т.Панського, В. Вдовенко, В. Семілетко, Г. Воронки, Т. Осадчої, Т. Кошманової та ін.). Проблеми історії, філософії і теорії вищої педагогічної освіти в Україні і за кордоном висвітлено у працях С. Гончаренко, І.Зязюна, Н. Ладижець, В. Лугового, В.Майборода, Н. Ничкало, Ф.Паначіна, З.Равкіна, Ш.Чанбарісова, В. Шадрікова, І.Яковлева, М. Ярмаченко, Б.Вульфсона, С. Головка, В. Кеміня, Н. Лізунова, З. Малькова, І. Марцінковського, М. Нікандрова, Л. Пуховської, Т. Яркіної, Т. Кошманової та ін.

Так, проблема підготовки педагогічних кадрів у країнах Чорноморського регіону у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття тривалий час залишалися поза увагою провідних учених, що і обумовило наш науковий інтерес.

Метою статті є здійснення аналізу проблем сьогодення вищої педагогічної освіти у Румунській Республіці та визначити основні тенденції її розвитку.

Згідно мети було поставлено такі *завдання*: здійснити історичний аналіз основних етапів становлення системи вищої освіти в Румунії; виявити основні проблеми сьогодення вищої педагогічної освіти у Румунії, визначити стратегічні орієнтири модернізації та основні тенденції її розвитку.

Румунська республіка розташована на південному сході Європи. На сході вона межує з Молдавією, на півночі – з Україною, на півдні – з Болгарією, на сході – з Угорщиною. На південному сході країна омивається водами Чорного моря. Загальна площа території країни складає 237500 км². Чисельність населення 2 364022 чол. Державна мова – румунська. Румунія є також членом ООН, МВФ. Виконавча влада знаходиться в руках президента та прем'єр-міністра, який очолює уряд. Законодавчу владу здійснює парламент, який складається з Сенату та Палати Депутатів. Адміністративно країна поділена на 40 повітів, муніципія Бухаресту має особливий статус. Румунія є індустріально-аграрною країною.

Перший у Румунії вищий навчальний заклад – Академія Святого Сави було створено у 1694 році. Наприкінці ХVІІ ст. (1864 р.) було засновано Академію Бухаресту, яка стала прародителькою Університету Бухаресту.

На початку 70-х р. ХХ ст. в Румунії розроблено концепцію, яка лягла в основу освіти всіх ступенів. Згідно з концепцією головною метою вищої освіти є підготовка молоді до праці й через працю, тож навчально-виховний процес вищої школи має органічно поєднуватися з науковими дослідженнями та виробництвом [1, с. 19]. Вищезазначену глобальну стратегію було законодавчо ухвалено у 1978 р. [4]. Наприкінці 1989 року після народного повстання в країні були проведені багатопартійні вибори у парламент та президента. Країна опинилася у перехідному періоді своєї історії. Ш. Джусенбаєв у своєму дослідженні розглядає два етапи перехідного періоду у Румунії [3, с. 169]. За його думкою, *перший* етап перехідного періоду (1990-1992 рр.) характеризувався досягненням мінімального рівня єдності системи вищої освіти як єдиного цілого, розробкою ключових концепцій, проявом ініціативи на місцях, направлених на адаптацію вищої освіти до нових умов.

Другий етап (1993-1995 рр.) був ознаменований накопиченням ідей (як інноваційних, так і консервативних), розробкою і реалізацією основних напрямів реформи.

На початку перехідного періоду в розвитку вищої освіти спостерігався кількісний вибух, що виявився найяскравіше в безконтрольному збільшенні числа вищих навчальних закладів. Чисельність студентів росла безпрецедентними темпами. У період з 1990 по 1994 рр. вона збільшилася з розрахунку на 10 тис. населення з 67,4 до 153,2 чіл. Збільшилося число посад для викладацького складу, особливо для викладачів вищих рангів (професорів і доцентів) [3, с. 169].

Швидко розвивався приватний сектор вищої освіти. Вже в 1993-94 навчальному році в Румунії налічувалося 48 державних університетів і 68 приватних навчальних закладів. Збільшувалося фінансування вищої освіти як в абсолютних числах, так і з розрахунку на одного студента. Загальні витрати на вищу освіту з урахуванням інфляції збільшилися з 2205 млрд. лей у 1989 р. до 344397 млрд. лей у 1995 р. Середні витрати з розрахунку на одного студента зросли з 17017 лей у 1990 р. до 1764 тис. лей у 1995 р. [3, с. 170].

Для більшої наочності можна проілюструвати позитивні зрушення в розвитку системи вищої освіти Румунії в період 1989-1995 рр. за основними індикаторами:

- кількість державних вищих навчальних закладів збільшилася з 48 до 63; число державних факультетів збільшилося з 186 до 262; загальна чисельність студентів усіх форм навчання зросла з 192810 чіл. до 255162 чол. (по денній формі навчання – з 36032 чол. до 222330 чол.; по вечірній формі відбулося зниження чисельності

студентів з 48894 чол. до 14896 чол.; по заочній формі зростання склало з 10884 чол. до 17936 чол.);

- відбулися істотні зміни у виборі студентами напрямів підготовки: на інженерно-технічному напрямі кількість студентів скоротилася із 113966 чол. до 100837 чол.; у решті напрямів спостерігається зростання: на сільськогосподарському напрямі – з 7075 до 9096 чол.; економічному – з 20003 до 40712 чол.; юридичному – з 3975 до 15424 чол.; медичному – із 20128 до 26316 чол.; гуманітарному – з 26270 до 59947 чол.; мистецтва – з 1893 до 4926 чол.;
- співвідношення між прийомом на перший курс вищих навчальних закладів і випусками середньої школи складало: у 1990-91 навчальному році – 41996:135002; у 1994-95 навчальному році – 50010:136584;
- випуск з вищих навчальних закладів дорівнював: у 1990-91 навчальному році – 28113 чол., у 1994-95 навчальному році – 34240 чол.;
- чисельність постійного викладацького складу збільшилася з 13927 чол. у 1990-91 навчальному році до 20452 чол. у 1994-95 навчальному році. Зміни в розподілі викладацького складу за кваліфікаційними категоріями показані в таблиці 1 [3, с. 171].

Таблиця 1.

Зміни у викладацькому складі країни

Категорії	1990-91 навч. рік		1994-95 навч. рік	
	число	%	число	%
Професори	2289	9,7	3661	17,9
Доценти	3917	16,4	3195	15,6
Старші викладачі	7036	29,4	6540	32,0
Асистенти старших викладачів	10648	44,5	5208	25,5
Асистенти викладачів	-	-	1848	9,0

- кількість стипендій для студентів вищих навчальних закладів збільшилася з 50312 в 1990-91 навчальному році (з 280991 стипендії для всієї системи освіти) до 94584 в 1994-95 навчальному році (з 192792 стипендій для всієї системи освіти) [3, с.171].

Сьогодні системи загальної і вищої освіти Румунії функціонують відповідно з новітніми вимогами й особливою ситуацією перехідного етапу. Вищезазначений перехід задекларував шлях від центрального економічного регулювання до ринкової економіки і прийняття міжнародних принципів. Румунська система освіти надає освітні послуги молоді країни, але в той же час як суспільна підсистема безпосередньо (а іноді й опосередковано) впливає і на всі верстви населення країни. Відповідно до чинних документів румунська загальна освіта концентрується на розвитку і забезпеченні моральних та культурних цінностей людей та демократичного способу життя, і саме в той час прагне до поліпшення якості громадського життя і зв'язків між різними групами.

Усі фактори, які опосередковано й перманентно грають роль у модернізації загальної освіти, зацікавлені в забезпеченні якості й успішності загальної освіти та відповідності головним принципам інших європейських країн і суспільних вимог своєї країни. Румунська загальна освіта спрямована на відкритість і відповідність навчальним потенційним вимогам абітурієнтів з метою збереження здібностей конкурсу (P1gau/Orosz, 1997). Вентер Дьордь вважає, що одним із самих головних румунських реформаторських уявлень є розвиток цілої системи загальної освіти. З цього погляду найбільш важливими напрямками реформування він вважає: подальшу перепідготовку викладачів; поліпшення якості роботи університетів, що готують викладачів [2, с. 83].

До 1990-го року у рамках перепідготовки викладачів кожні 5 років викладачі брали участь у “курсах підвищення кваліфікації”, організованих самими великими (5-6) університетами країни. Викладачі даних факультетів читали лекції і проводили семінарські заняття з дипломованими викладачами. На їх думку, ці курси – залишки від минулої централізованої системи, що характеризується рядом нефлексібельних правил і указів, які не відповідають вимогам викладачів. Після проходження цих курсів (по 5 років) здійснювалося підвищення зарплатні, але навіть і відмінники не одержували ніяких винагород.

Багато курсів були занадто загальними, уніфікованими, вони суперечили місцевим і регіональним вимогам, що сприяло виникненню протиріч усередині різних викладацьких груп. Шкільна система оцінювання успішності викликала реакцію протесту серед її учасників.

На початку 90-х років ХХ ст. стала можливою участь у більш новій формі освіти. Вищезазначені курси працюють у 41 обласному центрі у “Будинках учителів” за визначеними, у першу чергу, методологічними темами, де заняття проводять університетські викладачі і члени “шкільної контрольної комісії”. Наприкінці цих курсів (тренувань) учасники складають екзамен з раніше обраної (факультативної) теми, яка потребує володіння досить великим обсягом знань. Після успішної здачі іспиту учасники отримують посвідчення про одержану компетенцію. Враховуючи попередній досвід, можна стверджувати, що наведена програма є більш ефективною, чим попередня, яка побудована на формальних, структуральних основах.

З’явилися й успішні реформаторські тенденції у галузі викладання англійської мови як іноземної. Румунське Міністерство освіти разом з Радою Британських культурних Зв’язків (British Council) у 1991-ому році організувало навчальну програму для викладачів загальних та середніх шкіл з такими цілями:

- розроблення народної системи підготовки викладачів англійської мови;
- забезпечення викладачів пакетом викладання англійської мови (English Language Teaching), що містить у собі книги, касети та сучасні аудіо та візуальні засоби навчання;
- формування народного навчального плану з англійської мови;
- організація весняних і літніх курсів, присвячених вивченню загальної методології та інших спеціальних питань;
- підготовка підручників і тестів для усіх типів шкіл. Вищезазначене повинно мотивувати авторів підручників до більш тісного співробітництва;
- формування стандартів оцінювання для викладачів шкіл та вищих навчальних закладів.

Крім англійських курсів, американська інформаційна служба організувала інтенсивні літні курси з вивчення методів викладання англійської мови для румунських викладачів і вчителів.

Сучасна реформа вищої освіти, що розпочалася 2002 р., передбачає розроблення нового законодавства, заснування нових державних освітніх програм, які підтримують міжнародні організації, скажімо, Всесвітній банк, ЮНЕСКО, спеціальний підрозділ ЮНЕСКО – Європейський центр з вищої освіти (CEPES), розташований у Бухаресті [5]. Згідно з чинними документами румунська загальна освіта концентрується, зокрема на розвитку й забезпеченні моральних та культурних цінностей, демократичного способу життя, водночас прагнучи поліпшення якості громадського життя.

Нині в Румунії проводиться великомасштабна реформа економічної, соціальної і освітньої сфер. Історичний поворот у системі вищої освіти відбувається на певному підґрунті. Сьогодні в країні функціонує розвинена система вищої освіти, про що свідчать її основні показники:

Показники розвитку системи вищої освіти Румунії

ВНЗ		Кількість студентів у ВНЗ				викладачів у всіх вищих навчальних закладах
державних	приватних	загалом	у державних	у приватних	на 100 тис. населення	
57	83	452 621	322 129	130 492	1819	26 977

Реформування системи вищої освіти Румунії розпочалося з відновлення системи педагогічної освіти, реформи якої розраховано на досить тривалий термін – не менше, ніж на два десятиріччя. Це зумовлено певними історичними особливостями й традиціями (скажімо, результати реформування системи освіти, що їх розпочав Спіру Харет у 1910 р., проявилися лише в середині 30-рр. ХХ ст.). З погляду розвитку цілісної системи вищої педагогічної освіти, найважливішими стратегіями є перепідготовка викладачів та поліпшення якості роботи університетів, що здійснюють підготовку [2, с. 83]. Розвиток вищої педагогічної освіти сьогодні спостерігається на всіх рівнях освітнього й виховного просторів з середини 90-х р. ХХ ст. Університети та інститути впровадили тести для оцінювання здібностей студентів з метою поліпшення всебічної підготовки майбутніх викладачів.

Модель підготовки педагогічних кадрів у Румунії заснована на чотирирічному навчальному плані. У 1989 році ухвалено введення проміжного циклу між університетським навчанням (отриманням диплома) і докторантурою. Університетські курси магістратури тривалістю один-два роки укладаються в існуючу архітектуру вищої освіти країни. В 1998-1999 рр. упроваджено державну децентралізовану систему визнання залікових одиниць на добровільній основі сумісну з ECTS: один семестр еквівалентний 30 заліковим одиницям.

Тривала ізоляція Румунії значно ускладнило питання визнання дипломів за кордоном. Готуючись до вступу в ЄС, країна брала участь у розробленні загального законодавства з освіти, ініціювала укладання двосторонніх угод на ниві освіти з Треччиною, Грецією, Молдовою. Країна була активним учасником у розробленні Чорноморської конвенції про співпрацю в галузі культури, освіти, науки та інформації (Стамбул, 1993), Декларації глав держав і урядів країн Чорноморського регіону і Босфорської заяви (PABSES) (Стамбул, 1994).

В останнє десятиріччя система вищої педагогічної освіти відкрила можливості для мобільності студентів, передусім внутрідержавної. Засновано також внутрішні механізми зміни освітнього профілю на стадії навчання в аспірантурі, завдяки чому скорочено тривалість додаткового навчання до одного-двох років.

Провідні науковці вважають, що стратегією вищої педагогічної освіти Румунії є зміна мети, змісту, методів, форм тощо відповідно до завдань Болонського процесу. Завдання нових освітніх програм – це насамперед допомога студентам у навчанні, формуванні їхньої здатності до саморефлексії, підвищення дидактичної культури [2, с. 86].

Висновки. Таким чином, діяльність педагогічних структурних підрозділів університетів Румунії орієнтовано на забезпечення сучасного рівня підготовки майбутніх учителів середньої школи та викладачів вищих навчальних закладів, формування в студентів навичок самостійної роботи та самоосвіти. Представники румунської педагогічної освіти сподіваються на те, що новий Закон про освіту сприятиме розвитку середньої та вищої освіти, відкритої для змін з огляду на поліпшення соціального, професійного і матеріального стану працівників галузі освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бэлэ К. Связь университета с промышленностью: обобщение опыта Румынии / К. Бэлэ // Высшее образование в Европе. – 1983. – Т. VIII. – № 4. – С. 18-26.
2. Вентер, Дьордь. Педагогическое образование / Дьордь Вентер. – Ровно: Издательство: Международный экономико-гуманитарный университет им. академика Степана Дем'янчука, 2007. – 220 с.
3. Джусенбаев Ш.Д. Научные основы развития высшего образования в современном мире. Дис. ... д-ра. пед. наук. 13.00.01. – Бишкек., 1997. – 333 с.
4. Закон об образовании и воспитании № 28/178 // Официал. бюллетень СРР. – 1978. Т. XIV. – № 113. – Ч.1. – С. 1–20.
5. Матлица М. Вхождение стран Черноморского региона в Европейское пространство высшего образования / М. Матлица // Внешние аспекты Болонского процесса: высшее образование Юго-Восточной Европы и европейское пространство высшего образования в глобализованном мире // Выс. образование за рубежом. – 2007. – № 6 – С. 38–52.

Сапожников С.В.

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ РУМЫНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ КАК СТРАНЫ-ЧЛЕНА ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

В статье рассматривается процесс становления и развития системы высшего педагогического образования Румынской Республики как страны-члена Черноморского экономического сотрудничества.

Ключевые слова: высшее педагогическое образование, подготовка учителей, педагогические кадры, система.

Sapozhnikov S.V.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE MODERN SYSTEM OF HIGH PEDAGOGICAL EDUCATION IN REPUBLIC OF ROMANIA AS THE COUNTRY-MEMBER OF THE BLACK SEA ECONOMICAL COOPERATION

The article considers the process of becoming and development of high pedagogical education's system in Republic of Romania as the country-member of the Black Sea economical cooperation.

Key words: high pedagogical education, teachers' training, pedagogical staff, system.

УДК 37:93:37.026

Тимчук К. М.

ОГЛЯД ПІДХОДІВ ДО АНАЛІЗУ Й ОЦІНЮВАННЯ ПІДРУЧНИКІВ ТА НМК З ІНОЗЕМНИХ МОВ КІНЦЯ ХХ – ХХІ СТ.

Статтю присвячено огляду підходів до аналізу та оцінювання підручників і навчально-методичних комплексів з іноземних мов у кінці ХХ ст. на початку ХХІ ст. Розглянуто різноманітні аспекти цього питання з різних точок зору провідних діячів української педагогічної науки.

Ключевые слова: учебник, учебно-методический комплекс, педагогическая экспертиза школьного учебника, критерии анализа учебной книги.

Кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст. – навчання іноземної мови в умовах державної незалежності України. Після проголошення незалежності України відбулися вагомі зміни в системі освіти в цілому, та в системі середньої освіти зокрема. Зміни торкнулися в першу чергу відбору змісту освіти. Змінилося все – починаючи від зміни педагогічних та ідейних орієнтирів і закінчуючи терміном навчання в середньому загальноосвітньому закладі. На першому плані знову постала індивідуальність дитини, її особистість, розвиток і